

УДК 94(477.8):271.4(477)

ОТЕЦЬ ПОРФИРІЙ (ПЕТРО) ЧУЧМАН – ПРИКЛАД КАТАКОМБНОГО ДУХІВНИЦТВА

Леся СТРУК

Делятинський ліцей № 1 Делятинської селищної ради об'єднаної територіальної громади Надвірнянського району Івано-Франківської області, вул. 16 липня, 261, 76018, смт. Делятин Надвірнянського району Івано-Франківської області, Україна

e-mail: delijatyn1@ukr.net

У контексті досліджень особливостей чернечого життя греко-католиків у період підпілля, автор висвітлює історію життя та служіння студитського ієромонаха Петра – Порфирія – Павла Чучмана. У складних реаліях тодішньої дійсності чернечі спільноти не припиняли своєї діяльності, зберігали монашій устав, дотримувалися чернечих обітів, dbали про поповнення монарших згромаджень за рахунок молоді. Отцеві Порфирію була притаманна велика простота, безпосередність, лагідність і доброта у ставленні до тих, які щоденно приходили до нього за допомогою.

Ключові слова: Українська Греко-Католицька Церква, єпархія, чернецтво, підпілля, монах.

In the context of the study of the features of the monastic life of the Greek Catholics during the underground period, the author highlights the history of the life and ministry of the Studite hieromonk of Peter - Porphyry - Pavel Chuchman. In the difficult realities of the then reality, the monastic community did not cease its activities, retained monastic charter, adhered to monastic vows, and took care of the replenishment of the monastic congregations at the expense of the youth. The Father of Porphyry was characterized by great simplicity, immediacy, meekness and kindness in relation to those who came to him daily with help.

Key words: Ukrainian Greek Catholic Church, eparchy, monasticism, underground, monk.

Серед мальовничої карпатської природи, у колишньому селі Дора, поблизу курортного містечка Яремче, розташований греко-католицький монастир монахів-студитів Святого пророка Іллі. Від часу його заснування у 1935 році і дотепер до монастиря йдуть вірні на молитву та за порадою. Символом незламності духу у народній пам'яті мешканців гір залишився схиєромонах Порфирій (Петро) Чучман. До “старця із Дори” за духовною порадою приїжджали тисячі людей. Греко-Католицька церква продовжує процес беатифікації схиєромонаха Порфирія (Петра) Чучмана та схимонаха Мирона Деренюка, щоб зарахувати їх до лику Блаженних.

Ім'я Петро було дане йому при хрещенні у 1906 році, Порфирій – при складанні малої схими у 1938 році, а Павло – при складанні великої схими у 1998 році.

Ґрунтовне дослідження життя та служіння схиєромонаха Порфирія (Петра) Чучмана провів ієромонах Олександр Приліп, який протягом 1991-1999 років був настоятелем монастиря святого пророка Іллі у Дорі та мав можливість спільно з отцем Порфирієм молитися, працювати, подорожувати. Результатом праці ієромонаха Олександра стала книга

“Старець із Дори”, яка видавалася двічі у львівському видавництві “Свічадо”. Книга написана на основі спогадів свідків про життя старця та містить багато корисних духовних порад отця Павла. До видання книги ієромонах Олександр Приліп у 2007 році в Люблінському Католицькому університеті захистив докторську дисертацію “Старчеське служіння у Греко-Католицькій церкві в Україні на прикладі о. Павла Чучмана” [2, 3].

Особливості чернечого життя на теренах Станиславівської єпархії УГКЦ у період підпілля (1953-1989 рр.) досліджувала Гавриш І. В. [1].

Мета статті – висвітлити історію чернечого життя праведника, ієромонаха Петра – Порфирія – Павла Чучмана, який був прикладом катакомбного духівництва, багато років прослужив у монастирі в прикарпатському селі Дора.

Для мене це жива історія моєї родини. Батько Петро за участь в УПА був засуджений. Мама Розалія була у підпіллі. Отці-василіяни та підпільні священники у нас вдома відправляли служби божі, проводили обряди хрещення та вінчання. Немає мабуть у всіх навколишніх селах людини, доля якої не була би пов’язан з монастирем та отцем Порфирієм. З ним пов’язані спогади й мого дитинства, адже він був моїм першим сповідником. До сповіді мене готувала сестра Стефанія-Зузанна Колопельник (ЧСВВ) з Делятина [5].

Ще в далекому 1900-му році Митрополит Андрей Шептицький у пастирському листі “До моїх любих гуцулів” писав, зокрема, наступне: “Веселий край дав Вам Бог. І тут, у Ваших горах, такий люфт чистий і легкий, а водиця така прозора! Ліси такі густі та зелені і красні полонини та й файні кішниці дав Вам Бог, що лиш май та будь!”. Попри велику любов до ландшафтів над Прутом і Черемошем, великий святець нашої Церкви мав пряму дотичність до відродження чернечого життя на цих землях. Він разом зі своїм братом ігуменом Климентієм Шептицьким благословляв приїзд в Дорівську обитель трьох монахів зі Святоуспенської Унівської Лаври.

Одним з тих трьох, хто наприкінці серпня 1935 року прибув до села Дора був брат Петро Чучман. Це вихованець чи радше духовна дитина блаженної пам’яті мученика Климентія Шептицького. Саме цей святець питав його: “Петре, чому ти не женишся?” і кликав до монастиря. Петро завжди відповідав, що через свій характер у монастирі він не витримає. Та все ж він прийшов до монастиря, став тим монахом, який покликав багатьох інших до чернечого життя.

Народився Петро Чучман 25 травня 1906 року в селі Унів у багатодітній глибоко віруючій родині. Змалку відвідував монастир, а у віці 13 років навіть замешкав там на де-який час. Через кілька років ігумен Климентій Шептицький сказав: “Ти, Петре, уже дорослий, тому повинен вирішити, чи вступаєш до новіціату, чи повертаєшся додому”.

Юнак задумався, чи має покликання до монашого життя. Він вирішив спитати поради в одного старенького монаха. Той сказав: “Ти є ще дуже молодий, і для тебе краще буде піти у світ, відслужити у війську, а потім,

якщо будеш відчувати покликання, то вступай до монастиря. Але хочу дати тобі таку пораду: кожного дня молися три рази “Богородице Діво” про добру долю”.

Петро відслужив у війську, навчився кравецького ремесла, мав можливість одружитися, але відчував, що майбутнє його життя має продовжуватися серед чернечої братії. Він справив прощальний вечір для молоді і повідомив, що вступає до монастиря. Всі сприйняли це як жарт, але наступного ранку переступив монастирську браму, щоб вповні присвятити своє життя служінню Богові та людям. Це було у листопаді 1932 року. А вже у 1935 році новика Петра відправили до с. Дора, де було засновано монастир св. пророка Іллі, у якому пройшло все подвижницьке життя старця.

Брат Петро був одним із перших, хто налагоджував життя новоствореного монастиря. З благословення отця Климентія він розпочав вчити кравецтва хлопців, бо сам був добрим фахівцем.

Під час війни, в часі випробувань й ісповідництва, монахи в Дорі переховували двох радянських воїнів, творили й інші діла милосердя. Вони охоче ділилися їжею, яку їм приносили люди, допомагали хворим. При відступі німецько-угорських військ монахів арештували, бо десь з боку монастиря хтось вистрелив. З Дори до Яремчі їх вели з піднятими руками, били, знущалися, три доби не давали їсти. Ось-ось мали розстріляти, та коли їх побачив угорський генерал, то не вагаючись відпустив.

З 1946 р. радянська влада заборонила монахам перебувати в монастирі. Відтоді розпочалося підпільне життя. Монахи проживали в одній кімнаті. Раненько вставали до молитви, а після Служби Божої ця сама кімната служила кравецькою майстернею. Схимонах Порфирій продовжував вчити молодь і кравецтва, і молитви. У липні 1966 р. у м. Львові у приватному помешканні владика Іван Слизюк висвятив брата Порфирія на диякона та священника. Згодом монахи побудували неподалік зачиненої церкви будинок. Щоденно багато людей приходило сюди з проханнями про молитву та допомогу у зціленні душ і тіл. Влада забороняла монахам приймати людей, штрафувала. 15 лютого 1968 року міліціонери увірвалися до хати і застали багато людей, які брали участь у Святій Літургії. Отця Порфирія засудили до двох років тюремного ув'язнення. На засіданні суду прокурор зневажливо висловився про митрополита Андрея Шептицького. Підсудний єромонах відповів: “Ви чули або читали про митрополита, а я його бачив і знав особисто, я розмовляв з ним. Він був великою і доброю людиною. Україна ще довго буде чекати на такого апостола, як Шептицький”.

Після повернення єромонаха Порфирія з тюрми у монастирі знову завирувало духовне життя. Отець пішки ходив від села до села по всій Гуцульщині, проповідуючи Христа, наражаючи себе на небезпеку з боку влади. Одного разу перед самим Великоднем міліція конфіскувала у монахів усі церковні книги і передали в КДБ до Надвірної. Отець Порфирій відважився поїхати до начальника Надвірнянського КДБ з проханням позичити на Свята деякі богослужбові книжки. Сталося диво: начальник

віддав Квітну Тріодь і збірник “Вечірня і Утреня”. Далі знову були погрози влади, штрафи, конфіскації, знову суд, ув’язнення. В час підпілля монастир у Дорі був єдиним монастирем греко-католицької Церкви, який діяв відкрито. Життя монахів було зразком стійкості, їх приклад підтримував людей у вірі, у надії в Господі. Бачачи приклад життя студитських старців, десятки молодих хлопців і дівчат пішли служити Богові як священики, монахи і монахині.

Щоденно від ранку до вечора з любові до ближніх вислуховував терпеливо розповіді людей, отець Порфирій молився за оздоровлення хворих. Коли всі брати-монахи йшли на нічний відпочинок, то отець ще довго до опівночі на колінах молився. У Господа він черпав силу нести свій нелегкий хрест. Господь наділив отця даром сліз, і він часто плакав. Сльози появлялися тоді, коли молився і навчав людей, і тоді, коли розкаювався у гріхах і радів у Господі.

Усю тайну нашого спасіння отець вбачав у каятті. У своїх духовних науках він закликав вірних до покаяння, бо каяття визволяє від гріхів, очищає, зцілює. Йому була притаманна велика простота, безпосередність, лагідність і доброта у ставленні до тих, які щоденно приходили до нього за допомогою. Він глибоко вникав у життєві обставини людини. Дехто думав: “Навіщо він мене так детально випитує”. Та саме завдяки цьому старець з’ясовував причини духовної чи тілесної недуги. Люди відчували щиру турботу та проймалися до старця великою довірою. Розкаяний грішник почувався поряд з ним у безпеці, захищеним. В отця Павла легко було сповідатися: на пам’ять приходили давно забуті гріхи, з’являлася відвага сказати Господеві про гріхи затаєні. За Божою благодаттю він відчував духовний стан людини, що прийшла на сповідь, часто задавав саме таке питання, яке дозволяло виявити затаєний гріх.

Слово, поради чи перестороги отця мали велику силу впливу на людей. Хворі старалися запам’ятати кожне слово-пораду старця і керуватися цим у житті. Люди, які приїжджали з різних кінців світу, признавалися, що послухавшись порад отця Павла, вони радикально змінили своє життя на краще.

Отець навчав молитися за ворогів знаних і незнаних, прощати їм, і тоді Божа благодать буде охороною. Прощення – це ключ до великого чи навіть до найбільшого внутрішнього зцілення. Отець Павло запитував хворих, чи всім простили, бо інакше в цьому також могла бути причина хвороби.

Читання молитов за оздоровлення відбувалося переважно в каплиці монастирського будинку, де проживали монахи. Зігнутий низько до землі, старенький еромонах з довгою білою бородою читав молитви, помазував хворих елеєм, уділював хворим спеціальне благословення. Отець Павло кожному хворому давав додому свячену воду з різних чудотворних місць – Зарваниці, Унева, Гошева, Почаєва, щоби цією водою покропили місце, де живуть і працюють, свої автомобілі, а щоденно щоби потрохи її пили, натирали на тілі хворі місця. Давав також зілля, благословенний хліб та олію

з литії, дарував посвячені хрестики. Грошей ніколи не брав, але обов'язково записував на Святу Літургію, на акафіст за тих хворих, над якими читав молитви. Бідним хворим давав гроші та продукти на дорогу і додому.

Для кожного хворого старець мав окрему пораду, окремий рецепт для зцілення в Господі. Не однаково читав і молитви. Декому говорив, що їм достатньо сповіді і благословення та щоб жили за Божими заповідями і будуть здоровими.

Якось отець Павло прочитав молитви одному паралізованому чоловікові і сказав йому, щоб той, одужавши, прийшов з дому до монастиря пішки. Через два тижні цей чоловік прийшов 15 км з дому сповістити про своє зцілення.

Був і такий випадок. Умираючого хворого зі с. Ямна везли до обласної лікарні. Автомобіль швидкої допомоги зупинився біля монастиря. Рідні хворого прибігли до старця Павла, благаючи його підійти до хворого і уділити йому святу Тайну сповіді. Отець висповідав хворого, помолився над ним і, поклавши руки йому на голову, поблагословив і дав пораду... повертати додому. "Лікарня йому не потрібна: він буде здоровий". Через кілька днів до монастиря прийшов чоловік дякувати Богові й отцеві за видужання.

Багато людей приїжджало до старця з подякою за виздоровлення. Він їх сердечно приймав, радів за них. Сам не любив розповідати про випадки зцілень, хіба що наводив приклади для хворих, щоби вони мали сильнішу віру і надію на Божу поміч.

Отець Павло не любив слухати похвали на свою адресу і сам себе не величав. Хворих просив, щоби помолилися за нього.

Після сповіді, молитов зцілення і благословення отця люди одразу відчували полегшу на душі й на тілі.

Митрополит Андрей Шептицький і Архимандрит Климентій, закликаючи до віднови східного монашества на галицьких землях, передбачали і такий вид провідництва як старчество. Старець – це людина з досвідом, людина, яка має особливе покликання. Для того, щоб стати старцем, отець Порфирій мусив пройти багато випробувань. По-перше, будучи холеричним за темпераментом, він боровся сам зі собою. Водночас Господь давав йому каяття. Попри свій старечий вік отець Порфирій завжди перепрошував молодших. Його життєвим принципом було примиритися з кимось до заходу сонця.

Отець Порфирій мав дар сліз. Він міг плакати над своїми гріхами, над гріхами людськими. Сльози в його очах появлялись від зворушень, від якоїсь радості. Він жив і радів від того, що молитва змінювала його. Йому завжди була притаманна відвага, стійка позиція, а пізніше додалася й Божа благодать.

Отець був дуже рішучим. Якимось дивом він витримував труднощі, які траплялися йому. Він ніколи не йшов на компроміс зі злом, з неправдою. В монастирі були дуже часті обшуки, деколи по кілька разів на тиждень. Отець

був двічі засуджений. Вперше – у 1960-му році. Тоді два роки він відсидів в Кременчуку. В той час там була дуже важка тюрма. За розповідями людей, його тричі поміщали в морозильну камеру.

Як згадував о. Порфирій Чучман, монах студійного уставу, що йому навіть підступно пропонували і надалі залишатися католиком, молитися за Папу, “тільки підпишіться, що ви переходите до православних, і будете мати спокій ... вас швидко звільнять з тих сирих мурів на волю”. Лунала обіцянка, що все залишиться в секреті і про те нічого не дізнаються вірні. На що о. Порфирій дає безкомпромісну відповідь: “Я не буду лукавити і зраджувати Ісуса Христа та свою Церкву. Про мій підпис зразу дізнається ціла Україна. Монах зрікся своєї віри? Ні! Це ганьба!” [3, с. 37].

Але він не зрікався і молився так, що поти лилися з нього. Єромонаху завжди докоряли, насміхалися над ним. Але потім начальник в'язниці просив про молитву над власною хворою донькою. У в'язниці отець Порфирій сповідав, хрестив, і потім навіть ті, що заслужено відбували покарання, приходили за порадою до нього. Він був для них авторитетом.

Вдруге отця засудили в 1973 році. Як доказ його провини служила фотографія з дітьми-першопрічасниками. Діти були в українських строях, з іконками в руках. Фото знайшли під час обшуку. Ані в першому, ані в другому випадку отець не визнавав своєї провини. Його обвинувачували з огляду на те, що Церква відірвана від держави. Отець Порфирій не пам'ятав зла тим, що його переслідували.

Для духівника дуже важливо було в жодному разі не стати спокусою для не утверджених. Монах, за словами о. Порфирія, не може бути лукавим. і, тим більше, зрадником. Цією безкомпромісністю зі злом виріс авторитет о. Порфирія до тієї міри, що ві ще протягом довгих років був світилом і духовним авторитетом у Прикарпатському краю. До нього справжнього, а не по фальшованого старця горнувся кожен, хто тільки чув про старенького згорбленого сивобородого монаха з Дори [3, с. 37].

Цей душпастир був особою, яка працювала на об'єднання. Навіть православні священники радилися з ним. Це був серцевидець. Люди любили сповідатися в нього. Часто він витягував з них ті гріхи, про які вони фактично забули. Після таких сповідей люди ставали здоровими духовно і тілесно. Отець Порфирій сповідав щодня. Часто черги до сповіді були дуже великими. Він був дуже передбачливим.

Отець, з'ясувавши причини духовних немочей, ніби приписував рецепти для одужання. Він не читав якихось особливих молитов. Усе робилось на основі Требника. Як екзорцист, він читав екзорцизм Василя Великого. Взагалі ці молитви читають дуже рідко. Отець часто клав руки на голову людям, які приходили до нього. Він добре знався на лікарських рослинах. Під час Успення вся каплиця була наповнена ними. Саме тоді він святив їх, а потім роздавав людям. Коли отець Порфирій бачив, що людина мала якесь велике терпіння, то тоді вже вживав особливі молитви. Він пропонував лягати в каплиці хрестом, клав тій людині на руки і на ноги

іконки, а на спину – Євангеліє і хрест. Потім, обкуривши потребуючого зіллям, починав читати молитву.

Гуцульщина – надзвичайно цікавий й колоритний регіон. Аби вижити в таких умовах, люди мусять бути ближчими до Бога. Там більше постять, ревно моляться. Монастир в Дорі завжди охороняв людей доброї віри. Монахи допомагали загоювати рани духовної боротьби. Зло боялося цієї духовної твердині, адже тут була безперервна молитва. Отець Порфирій строго забороняв зливати віск, звертатись до ясновидців, робити скидання ватри. Він завжди прагнув, щоб його повчання були згідні з наукою Церкви. Отець закінчив богословські студії в підпіллі. Внутрішнє багатство цього святця дозволяло йому давати добрі поради іншим. Своєю простотою він розбивав підступи зла.

Немає жодного сумніву, що єромонах Порфирій мав надзвичайно сильну віру. Ще й досі люди розповідають про те, що коли він відчитував молитву, то людину навіть піднімало в повітря, і вона починала говорити про гріхи отця.

Якось напівжартома отець Порфирій казав, що з гуцула монаха не буде. Але молитися не переставав. Насправді ж він дуже тішився, коли його вихованці обирали духовну стежу. Отцю було прикро чути, що, мовляв, як минуться Шептицькі, то й студити розпадуться. Але ж сталося так, що студійське чернецтво і далі розвивається.

Він стверджував, що Бог залишив його на показ людям. Схимонах постійно молився, прагнучи відпокутувати гріхи тут, на землі. Якось отець скликав свою родину, ігумена, і заповів, щоб його поховати в Уневі на Чернечій горі. Тобто там, де спочиває його архимандрит, його магістр й усі товариші, з якими він починав монаше життя. Отець знав, що буде трохи клопіт, адже гуцули дуже любили його. Заповіт отця Порфирія було виконано. Один єромонах сказав про це: “Великий скарб віддає Гуцульщина Уневу”. Тепер люди з Гуцульщини часто приїжджають до студитського монастиря на Перемишлянщині. Сходячи на Чернечу гору, аби відвідати могилу отця Порфирія, вони не лише моляться за його душу, а й також випрошують у Бога всіляких ласк для себе. Коли були роковини його смерті, то в Яремчі і Дорі були зустрічі з людьми, було багато цікавих свідчень про те, як отець впливав на людські долі. Цей святець завжди був реалістом, критично оцінював своє життя, завжди сповідався.

Отець Петро Чучман, вже будучи в поважному віці, ніколи не упускав нагоди приїхати на рідну землю, особливо в часі Успенського відпусту або травневої прощі. Сидячи на подвір'ї Унівської Лаври він зі сльозами на очах не переставав благословляти численних прочан. Не знав, чи зможе повернутися сюди наступного року. Одного січневого дня старець повернувся до рідного села уже назавжди. 25 січня 1991 року закінчилася земна мандрівка отця Павла. Згідно зі заповітом, він був похований на Чернечій горі в Уневі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гавриш І. В. Особливості чернечого життя на теренах Станиславівської єпархії УГКЦ у період підпілля (1953-1989 рр.) // *Гілея: науковий вісник*. Вип. 122. С. 70–75.
2. Приліп О. Старець із Дори. Львів: Свічадо, 2010. 112 с.
3. Приліп О., Мартинюк Т. Монахи студити на Гуцульщині. Розповідь про історію одного монастиря. Львів: Свічадо, 1998. 71 с.
4. Сергійчук В. Нескорена церква: Подвижництво греко-католиків України в боротьбі за віру і державу. Київ: Дніпро, 2001. 492 с.
5. Українська Греко-Католицька Церква – переслідувана, та не подолана: Матеріали шкільної науково-практичної конференції, підготовленої та проведеної клубом юних істориків Делятинської ЗОШ І-ІІІ ст. № 1 Надвірнянського району / упоряд. Голіней П. П., Струк Л. П. Надвірна: Відділ освіти Надвірнянської РДА, 2007. 112 с.
6. Флис С., Лозинський І. На перевалі духу. Івано-Франківськ: Нова зоря, 2013. 94 с.

REFERENCES

1. Gavrysh I. V. Osoblyvosti chernechogo zhyt'tiia na terenakh Stanyslavivskoyi yeparkhiyi UGKTs u period pidpiliia (1953-1989) // *Gileia: naukovyi visnyk*. Vyp. 122. S. 70–75.
2. Prylip O. Starets' z Dory. L'viv: Svichado, 2010. 112 s.
3. Prylip O., Martynyuk T. Monakhy studyty na Gutsul'shchyny. Rospovid' pro istoriiu odnogo monastyriia. L'viv: Svichado, 1998. 71 s.
4. Sergiychuk V. Neskorena tserkva: Podvyzhnytstvo greko-katolykiv Ukrainy v borot'bi za viru i derzhavu. Kyiv: Dnipro, 2001. 492 s.
5. Ukrainska Greko-Katolytska Tserkva – peresliduvana, ta ne podolana: Materialy shkil'noi naukovo-praktychnoi konferentsyi, pidgotovlenoi ta provedenoi klubom yunykhn istorykiv Deliatynskoi ZOSH I-III st. № 1. Nadvirniianskogo rayonu / uporiad. Golinei P. P., Struk L. P. Nadvirna: Viddil osvity Nadvirniianskoi RDA, 2007. 112 s.
6. Flys S., Lozynsky' I. Na perevali dukhu. Ivano-Frankivsk: Nova zoriia, 2013. 94 s.

Дата надходження до редакції: 09.10. 2018